

Vzpomínka na paleontologa-odbojáře

Dne 20. května 2023 uplynulo osmdesát let od popravě paleontologa Jaroslava Šulce, až donedávna téměř neznámého¹ člena odbojové organizace Obrana národa. Na jeho osud se vzpomínalo v Národním muzeu i před jeho někdejšími domovem.

„Dnes celý den mi na rozloučenou svítí sluníčko! Vám však ať svítí od dneška do konce žití, hodně dlouho a hodně hřejivě. Líbám zde konec dopisu mnohokrát,²“ napsal na sklonku května roku 1943 Jaroslav Šulc ve svém posledním dopise před popravou v berlínské věznici Plötzensee. Gilotinu si od nacistického režimu vysloužil svojí účastí na protiněmeckých akcích vojenské odbojové organizace Obrana národa (ON).

O osmdesát let později si jeho památku připomněli paleontologové z Paleontologické sekce Společnosti Národního muzea a historici z Ústavu pro studium totalitních režimů, jakož i široká veřejnost. V pražské ulici Na Karlovce č. 1/146, kde Šulc prožil podstatnou část svého života a kde ho zatklo Gestapo, byla na jeho počest odhalena pamětní deska. V historické budově Národního muzea na Václavském náměstí v Praze následně proběhla série přednášek zaměřená na jeho život a odbojovou činnost.

Jaroslav Šulc se narodil 21. října 1903 v Praze do rodiny dobře situovaného majitele knihkupectví a cestovní kanceláře. Už od dětství ho zajímala živá i neživá příroda. Sbíral brouky, zkameněliny, zajímal

Od 14. května 2023 připomíná památku paleontologa a odbojáře Jaroslava Šulce v dejvické ulici Na Karlovce č. 1/146 pamětní deska. Autorem grafického návrhu tabulky je Jan Sklenář. (foto: Národní muzeum)

se o rostliny. Díky podpoře rodičů i častým dovoleným v zahraničí měl možnost poznat různá přírodní prostředí, nasbírat řadu vzorků a navázat kontakty s odborníky po celém světě. V mládí také získal výborné jazykové znalosti a vzdělání k plánované vědecké kariéře.

Po maturitě vedla jeho cesta přímo na Univerzitu Karlovu, během studií geologie a paleontologie na Přírodovědecké fakultě začal jako nehonovaný spolupracovník třídit a určovat zkameněliny v 1. geologicko-paleontologickém oddělení Národního muzea v Praze. Ruku v ruce s prvními profesionálními paleontologickými zkušenostmi začal také publikovat v odborných časopisech. Po promoci byl na své alma mater několik let zaměstnán jako asistent věhlasných profesorů Radima Kettnera a Jaroslava Perneru. Velkou část třicátých let

už ale strávil doma ve vile Olušce v pražských Dejvicích nebo na zahraničních cestách jako soukromý badatel. Z té doby také pochází jeho rozsáhlá korespondence s odborníky z londýnského Natural History Museum. Poslední dochovaný dopis, který dr. Šulc napsal svému anglickému kolegovi, je datován v prosinci 1938.

Od následujícího roku Šulc patrně přehodnotil své životní priority a místo zdlouhavého vybírání a zkoumání drobných zkamenělin pod zvětšovacími skly mikroskopu věnoval čas a energii něčemu zcela jinému, něčemu, co je povýšeno nad osobní nebo vědecké zájmy. Slovo „patrně“ je zde na místě, protože lze vycházet pouze z informací obsažených v dochovaných archiváliích, které jsou uloženy převážně v Archivu bezpečnostních složek v Praze. Jedná se o výslechy Jaroslava Šulce a dalších

1 Na pohnutý osud Jaroslava Šulce upozornil před třemi lety jako první článek autorů PEHR, Michal - VODIČKOVÁ, Stanislava: Jaroslav Šulc - paleontolog ve službách národa. *Paměť a dějiny*, 2020, roč. 14, č. 1, s. 70-78.

2 *Archiv Pavla Vultarina*, dopis Jaroslava Šulce na rozloučenou před popravou, 20. 5. 1943.

Historik Stanislav Kokoška (ÚSTR) při své přednášce o Obráně národa v historické budově Národního muzea. Během veřejné akce promluvil také Jana Bruthansová, Jan Sklenář, Tomáš Kočí (všichni Národní muzeum) a Pavla Plachá (ÚSTR). (foto: Národní muzeum 2x)

Jaroslav Šulc pocházel ze silně věřící rodiny. I proto pamětní desce poželhal Mons. Jan Kotas, duchovní správce kostela sv. Vojtěcha v Dejvicích

spoluobviněných na Gestapu, výpovědi před vyšetřujícím soudcem Lidového soudního dvora (Volksgerichtshof)³, obžaloby nebo odůvodnění rozsudku. Z těchto historických pramenů vyplývá, že se Jaroslav Šulc poté, co ho oslovil štábní kapitán Ing. Vlastimil Blahák, už v průběhu roku 1939 aktivně zapojil do odbojové činnosti organizované Obránou národa. Konkrétně se jednalo o oblast Praha-Dejvice. Zpočátku šlo o distribuci letáků spojenou s celorepublikovou protestní akcí k 28. říjnu 1939, později dostal za úkol vytipovat místa pro ukrytí vysílaček nebo doporučit další osoby, které by byly ochotné pracovat v odboji.

Nakonec v prosinci 1939 přišel rozkaz nalézt úkryt pro větší množství zbraní, které Obrana národa shromažďovala pro připravované ozbrojené povstání proti německým okupantům. I v této aktivitě byl Jaroslav Šulc úspěšný: v únoru 1940 s Antonínem Sedlickým během několika dnů dovezli a schovali v dutinách betonových podstavců v bývalé továrně Feca na Trojském neboli Císařském

ostrově takové množství zbraní, že je museli transportovat dvěma nákladními auty. Jednalo se o 19 leteckých kulometů, 41 pěchotních pušek, 728 pistolí různých ráží, 25 500 kusů střeliva různých ráží, dále o kilogramy výbušnin, granáty a další vojenské nebo výzvědné vybavení. Dle výpovědí na Gestapu pomáhali s převozem a vykládáním vojenského materiálu také Josef Mašín a Cyril Melichar. Zbraně pocházely ze dvou hlavních zdrojů, z Prahy-Bubenče, kde sídlilo Ústřední ředitelství státních lesů a statků, jehož zaměstnanci, lesní rada Ing. František Zoban a Ladislav Ewald, byli rovněž členy Obrany národa, a Prahy-Žižkova, kde působila další odbojová skupina ON, vedená Antonínem Gibišem.

Zbraně na Trojském ostrově pobýly několik týdnů, ale po jarních povodních v březnu 1940 byla jejich funkčnost ohrožena, a tak je Jaroslav Šulc spolu s ostatními obviněnými vyzvedl, promazal a očistil. Poté zajistil výrobu dřevěných beden, zakoupil rašelínu a zbraně odvezl za Prahu do Roztok, kde je jako zahradnický

materiál uskladnil v menším zahradnictví. To vše se dělo v napjaté atmosféře už probíhajícího zatýkání Šulcových spoluobojovníků Antonína Gibiše a Antonína Bobka. Nebylo tak překvapením, že si i pro Šulce přišlo dne 12. dubna 1940 Gestapo. Během následujících více než tří let prošel řadou věznic (Pankrác, Gollnow, Malá pevnost v Terezíně, Plötzensee v Berlíně), absolvoval opakované převozy a množství výslechů.

V dochovaných pramenech dosud nebyl nalezen doklad toho, že by během tohoto velmi psychicky

³ Německý Lidový soudní dvůr (Volksgerichtshof) v Berlíně fungoval v letech 1934–1945. Soudil zejména politické trestné činy jako byla velezrada, zemězrada nebo útoky na Hitlera. Jeho jurisdikce se vztahovala na všechna území, kde platilo říšské právo, tedy i na Protektorát Čechy a Morava. Svou agendu mohl delegovat i na vrchní zemské soudy. Za dobu své existence vynesl celkem 5 600 rozsudků smrti. Na popravišti v Berlíně-Plötzensee bylo vykonáno asi 1 500 z nich, z toho 672 na někdejších československých občanech. *Der Volksgerichtshof 1934–1945. Terror durch „Recht“*. Stiftung Topographie des Terrors, Berlin 2018.

V berlínské věznici Plötzensee byly popraveny stovky československých občanů. Mezi nimi i Jaroslav Šulc. Popravčí dům je na snímku před levým křídlem věznice. (foto: Wikimedia Commons / neznámý autor)

Jaroslav Šulc na vězeňské fotografii z roku 1940. Zatčen byl v dubnu. Dole fotografie zbraní, které během své odbojové činnosti pomáhal Jaroslav Šulc ukrývat nejprve v továrně Feca na Trojském ostrově a později v Roztokách u Prahy. Bylo jich tolik, že je musel převážet dvěma nákladními auty. (foto: ABS 2x)

i fyzicky náročného období jakkoliv zakolísal, selhal. V rozsudku Lidového soudního dvora se například píše: „Neúprosnost, s níž chtěl uchovat sklad zbraní pro vysoce zrádné a nepřátelské snahy vojenské organizace, svědčí o silné vůli k násilnému postupu proti Německé říši. Ukázal se jako nebezpečný nepřítel státu, proti němuž bylo možné zvažovat pro ochranu lidu a Říše pouze trest smrti.“⁴ Půl roku po vynesení rozsudku byl hrdelní trest vykonán. Dr. Jaroslav Šulc byl popraven 20. května 1943 v 19 hodin a 36 minut ve věznici Plötzensee.

Svým příběhem zastupuje Jaroslav Šulc tisíce dalších Čechoslováků, kterým nebyla lhostejná tehdejší politická situace a kteří se v rámci svých často omezených možností pokusili zapojit do odboje proti nově nastolenému nacistickému režimu. Život stovek těchto bojovníků proti totalitě končil vedle nechvalně

proslulého berlínského Plötzensee i na dalších popravističích nacistického Německa, například v Praze na Pankráci, v Drážďanech či ve Wroclawi. Na jejich pohnuté osudy se přitom často přichází až s velkým zpožděním. Tak jako v případě Jaroslava Šulce.

Jana Bruthansová

4 Archiv bezpečnostních složek, f. Německé soudy v říši (141), sign. 141-286-1, rozsudek Lidového soudního dvora v Berlíně z 30. 11. 1942 (překlad autorka).